

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De *European way of life*

Europa zal geconfronteerd worden met een grote afname van de bevolking. Om ons welvaarts- en welzijnsniveau te behouden zijn we gedwongen migranten van buiten Europa aan te trekken. Dit zal gecoördineerd en met beleid gedaan moeten worden. Aan de migranten zullen duidelijke voorwaarden moeten worden gesteld, gebaseerd op Europese culturele waarden. Deze zelfverzekerde Europese cultuur staat open voor migratie. Tegelijkertijd geldt: integratie kan niet zonder participatie.

door Wim van de Camp

De auteur is CDA-delegatieleider in het Europees Parlement. ¹

IN DE RUSSISCHE PROVINCIE OELJANOVSK is 12 september uitgeroepen tot 'Dag van de Familie' – door de Russen ook wel 'Dag van de Bevruchting' genoemd. Sinds 2005 krijgen koppels die dag vrijaf om de liefde te bedrijven, een maatregel van gouverneur Sergei Morozov om de teruglopende bevolking aan te pakken. Wie precies negen maanden later, op de Russische nationale feestdag, 'bevalt van een patriot', kan geld, auto's, videocamera's, tv's, koelkasten en andere prijzen winnen.²

De anekdote over Oeljanovsk is tekenend voor de demografische situatie in Rusland, waar maatregelen genomen zullen moeten worden om de bevolking op peil te houden. Volgens de Verenigde Naties zal de Russische bevolking in de komende veertig jaar dalen van 140 miljoen naar 100 miljoen. De Wereldbank stelt bovendien dat de Russische economische en nationale veiligheid in het gedrang komen als deze trend daadwerkelijk doorzet.³

Helaas is de bevolkingsafname niet louter een Russisch probleem. Ook Europa worstelt met deze problematiek. Vanaf 2035 zal Europa een negatieve bevolkingsgroei laten zien. In de EU krijgen vrouwen gemiddeld 1,5 kin-

deren, terwijl er 2,1 nodig zijn om de omvang van de bevolking op peil te houden. De vergrijzing van de bevolking en de daling van het geboortecijfer, oftewel een sterke vermindering van de actieve bevolking, zal negatief uitpakken voor het concurrentievermogen van de EU. Dat betekent dat er veel minder verdiend gaat worden en er dus ook minder geld beschikbaar is voor zorg, pensioenen en diensten voor ouderen. Stuk voor stuk zaken waarnaar de vraag in de toekomst juist sterk zal toenemen.⁴

EEN EUROPEES ANTWOORD

Als antwoord op het teruglopende bevolkingsaantal werkt de Europese Commissie al enige tijd aan een kaderbeleid dat lidstaten moet helpen de demografische problematiek aan te pakken. Zo zouden lidstaten beleid moeten ontwikkelen dat gezinnen stimuleert meer kinderen te krijgen. Dit kan door gelijke kansen op de arbeidsmarkt te creëren voor mensen met kinderen en arbeidstijden te flexibiliseren. Daarnaast moet kinderopvang, ouderschapsverlof en bescherming van alleenstaande moeders goed geregeld zijn.⁵ Hierdoor zal de participatiegraad van met name vrouwen toenemen. Ook de deelname van oudere werknemers aan het arbeidsproces zal moeten worden verhoogd. Er moet worden gekeken naar mogelijkheden om mensen actief ouder te laten worden en hoe obstakels die het werken op oudere leeftijd in de weg staan, kunnen worden weggenomen. De Europese Commissie streeft binnen de zogeheten Europa 2020-strategie bovendien naar het flexizekerheid-concept. Dit betekent ingrijpende hervorming van het werkgelegenheids-, onderwijs- en opleidingsbeleid. Dit beleid is gericht op een leven lang leren en bijscholen, opdat werknemers sneller en makkelijker van baan kunnen wisselen.

Deze beleidsmaatregelen zullen de pijn in de toekomst enigszins verzachten, maar ze zullen geen structurele oplossing blijken. Uit een recente studie in opdracht van de Europese Commissie zou de EU in 2050 rond de 56 miljoen arbeidsmigranten nodig hebben om de krimpende beroepsbevolking te compenseren. Vooral landen met lage geboortecijfers, zoals Duitsland, Spanje, Italië en Polen, zullen waarschijnlijk een stevig beroep op werknemers van buiten de Europese Unie moeten doen. Het is daarom van belang meer grip te krijgen op migrantenstromen en de omgang met illegalen te stroomlijnen. De huidige verschillen in behandeling van illegalen in de diverse lidstaten zijn niet houdbaar bij een volledig vrij verkeer van werknemers binnen de EU. De situatie op het Italiaanse eiland Lampedusa heeft dat wel uitgewezen. Bovendien moet worden gekeken hoe de instroom van migranten in de toekomst zo goed mogelijk gereguleerd kan worden zonder dat het uit de hand loopt. Om hooggekwalificeerde migran-

ten aan te trekken is in 2009 al de Blue Card geïntroduceerd, als tegenhanger van de Amerikaanse greencard. De Europese Commissie verwacht de komende twintig jaar een tekort van naar schatting 20 miljoen specialisten, vooral op het terrein van computertechnologie en 'engineering'. Met de blauwe kaart mag iemand zich gedurende twee jaar vestigen in de Unie, met een optie tot verlenging.⁶

Het tekort aan arbeidskrachten is echter niet exclusief voorbehouden aan de hoogwaardige sectoren. Juist andere sectoren, zoals de land- en tuinbouw, kampen nu al met personeelsschaarste. Deze sectoren zijn nu voornamelijk aangewezen op arbeidskrachten uit Midden- en Oost-Europa.⁷ Vanuit de Nederlandse uitzendbranche wordt nu gewaarschuwd voor het feit dat de Polen steeds meer uit Nederland vertrekken en in Duitsland aan het werk gaan.⁸ Bovendien dreigt er in Polen zelf een grote krapte op de arbeidsmarkt, onder meer in de bouw- en infrastructuursector. Deze krapte zal in de toekomst alleen maar toenemen vanwege de vergrijzing aldaar.⁹ Niet voor niets probeert de Poolse overheid haar landgenoten terug te lokken met campagnes als 'Dichter bij je werk, dichter bij je Polen'.

ZOEKTOCHT NAAR ARBEIDSKRACHTEN

Net als Rusland zullen Nederland en Europa in de toekomst dus steeds afhankelijker worden van migranten uit gebieden waar een bevolkingsoverschot is. Dat betekent dat steeds meer migranten uit Arabische en Noord-Afrikaanse landen zullen moeten komen om Europese arbeidstekorten op te vullen. In die landen is sprake van een overschot van jonge werkloze mannen, iets wat ondanks de Arabische lente waarschijnlijk niet zomaar zal verdwijnen. Daar komt bij dat het weggakken van goede arbeidskrachten uit Europese lidstaten zal leiden tot economische kannibalisering en dat is niet in het belang van de EU als geheel. Cultureel verwante migranten uit andere Europese lidstaten zullen immers in eigen land hard nodig zijn, zoals de Poolse overheid zich nu realiseert.¹⁰

De vraag rijst dan hoe in de toekomst om moet worden gegaan met migranten uit minder cultureel verwante gebieden, zowel op het gebied van wet- en regelgeving rondom migratie als op het gebied van integratie. De Europese Commissie heeft op het vlak van regulering de handschoen al opgepakt. Naar aanleiding van de Arabische lente en de problematiek rondom Lampedusa heeft de Commissie gereageerd met een Mededeling over een actief beheer van de migratiestromen, verruiming van de legale migratiemogelijkheden en aanpak van illegale migratie. Naast noodmaatregelen op de korte termijn pleit de Commissie voor mobiliteitspartnerschappen. Het is de bedoeling de migratie en mobiliteit tussen de EU en de

landen van het zuidelijke Middellandse Zeegebied in de toekomst beter te kanaliseren en op een effectieve manier te benutten. Dit betekent dat werkzoekenden uit deze landen worden geholpen bij het vinden van werk in de EU, in het belang van de betrokken landen en de betreffende lidstaat van de EU. Er kan dan gericht naar arbeiders worden gezocht in partnerlanden voor Europese sectoren waar tekorten zijn of dreigen. Mobiliteitspartnerschappen worden op politiek niveau gesloten tussen de EU enerzijds en het betrokken partnerland anderzijds; zij omvatten alle gevraagde en door beide partijen overeengekomen (wetgevende of praktische) maatregelen die nodig zijn voor een goed beheerd en veilig verkeer van personen tussen de EU en het partnerland. Deze maatregelen moeten uiteindelijk leiden tot een verbetering van de migrantenuitwisseling tussen de EU en het zuidelijke Middellandse Zeegebied. De mobiliteitspartnerschappen zijn een goede stap in de richting van het gecoördineerd aanpakken van migratiestromen uit Afrika naar Europa. We zullen als Europa wel alert moeten zijn. Bij afspraken over de partnerschappen kan niet eenzijdig het belang van de Noord-Afrikaanse landen vooropstaan: de Europese Unie moet eisen kunnen stellen aan de migranten die in dergelijke overeenkomsten worden opgenomen. De Commissie stelt daarom terecht voor om op korte termijn de dialoog aan te gaan met Tunesië, Marokko en Egypte.¹¹

DE WESTERSE CULTUUR

Europa en Nederland staan naast de regulering voor een nog grotere uitdaging: hoe zorgen we ervoor dat deze migranten zo goed mogelijk integreren zonder dat onze eigen westerse cultuur verwatert? Zo is de scheiding

De tijd van integratie met behoud van eigen cultuur ligt achter ons

van kerk en staat, een joods-christelijke waarde, van wezenlijk belang voor onze westerse maatschappij waaraan geen concessies mogen worden gedaan. Duidelijk moet worden gemaakt dat de tijd van ‘integratie met behoud van eigen

cultuur’ achter ons ligt. We kunnen het ons niet meer veroorloven – zowel vanwege de kosten in deze onzekere economische tijden als vanwege een goede integratie in de samenleving – dat migranten na jaren nog steeds geen Nederlands beheersen. Integreren is immers participeren.

In haar boek *Day of Empire* schetst Amy Chua, professor aan de Amerikaanse Yale University, de opkomst en ondergang van wereldmachten uit het verleden. Iedere wereldmacht was, in het licht van de in die tijd geldende standaarden, buitengewoon pluralistisch en tolerant. De aantrek-

kingskracht die hiervan uitging zorgde voor een grote aanwas van talent en kapitaal. De ondergang van deze wereldmachten hield opvallend genoeg juist verband met toenemende intolerantie en vreemdelingenangst. Dit kwam vooral doordat deze grootmachten een overkoepelende politieke identiteit ontbeerden die de verschillende etnische en religieuze subgemeenschappen kon verbinden. Ook de Republiek tijdens de Gouden Eeuw dient in het boek van Chua als voorbeeld van een succesvolle wereldmacht; de Republiek bewees al niet alleen over een uitmuntende absorptiekracht te beschikken, maar ook dat immigratie positief uit kan pakken. Dit als gevolg van haar tolerante cultuur en verbindende identiteit. Deze cultuur heeft via stadhouder Willem III, de latere koning van Engeland, het Britse Rijk en vervolgens de Verenigde Staten in positieve zin beïnvloed. De Verenigde Staten hebben nog steeds een ontvangende cultuur, waarin nieuwkomers gemakkelijk integreren omdat duidelijke basiswaarden hun richting geven. In de vs vraagt geen enkele immigrant zich af of hij in de Amerikaanse maatschappij moet integreren. De *American way of life* domineert. De Amerikaanse waarden individualisme, de werketiek en de rechtsstaat vormen de overkoepelende identiteit. De overkoepelende identiteit in de Republiek der Nederlanden was vergelijkbaar en voor die tijd onderscheidend.¹²

Ab Klink sluit in zijn onlangs gehouden Anton de Kom-lezing aan bij de these van Chua als hij wijst op de socioloog Thomas Merton, die betoogt dat een ongastvrij klimaat averechts werkt. Anderzijds wijst Chua ook op de noodzaak van een overkoepelende identiteit van vaststaande waarden, die door andere CDA-prominenten wordt aangeduid met het begrip *Leitkultur*. Willen Europa en Nederland hun culturele basis niet laten verwateren, dan moeten zij de nieuwkomers integreren in een zelfzekere cultuur. Een ontvangende cultuur waarin duidelijke basiswaarden, zoals verantwoordelijkheid dragen en nemen voor elkaar, richting geven.

Om dit te verwezenlijken moet Europa eerst bij zichzelf te rade gaan. Tijdens de discussie over de Europese grondwet vond er een debat plaats over het al dan niet opnemen van de joods-christelijke wortels van de Europese cultuur in de preambule. Omdat een meerderheid hier tegen was werd er gekozen voor een compromis waarin alleen werd verwezen naar de culturele, religieuze en humanistische tradities van Europa. De Europese geschiedenis is echter voor het grootste deel gevormd door het christendom. Door een gebrek aan cultureel zelfvertrouwen durfden de Europese leiders zich niet uit te spreken over dit historische feit. Deze terughoudendheid is niet nodig, want we mogen trots zijn op onze culturele basiswaarden die uit de verlichting en de joods-christelijke traditie zijn ontstaan. Vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst, een gelijke positie van man

en vrouw en scheiding van kerk en staat zijn waarden waar we ons niet voor hoeven schamen.

Deze waarden moeten, in combinatie met de Amerikaanse waarde van werkeethiek, een aantrekkelijk perspectief bieden en als uithangbord dienen voor de *European way of life*. Op deze manier zal er bovendien geen moreel vacuüm ontstaan (zich uitend in het hedendaagse cultuurrelativisme), waarvan de kans groot is dat dit gevuld wordt door de migrant uit Noord-Afrika of het Midden-Oosten, die doorgaans sterk gebonden is aan de eigen cultuur.

Zoals gezegd moeten we onze waarden combineren met de Amerikaanse werkeethiek. Daarom zullen we immigratie moeten combineren met een sober sociaal systeem. Legale immigranten hebben in Amerika de eerste vijf tot tien jaar geen recht op sociale uitkeringen. Zij moeten die eerst verdienen. Europa combineert immigratie met een uitgebreid sociaal netwerk. De gevolgen daarvan zijn tweeledig: het werkt niet prikkelend en het bekostigen van de verzorgingsstaat wordt moeilijker in plaats van makkelijker. Te vaak wordt de verzorgingsstaat in Europa nog als hangmat gebruikt.

Als we onze huidige verzorgingsstaat willen handhaven, zal de actieve bevolking op peil moeten blijven. Een combinatie van stimulerend beleid en duurzame migratie is daarbij van essentieel belang.

Noten

- 1 Dit artikel is tot stand gekomen met medewerking van Robert Kamphuis en Jan Pieter Kos.
- 2 Kristof Clerix, 'Rusland. Het lege land', *Mondiaal nieuws*, februari 2008 (www.mo.be/artikel/rusland-het-lege-land).
- 3 The World Bank, *Dying too young. Addressing premature mortality and ill health due to non-communicable diseases and injuries in the Russian Federation*. Washington: The World Bank, 2005.
- 4 Emine Bozkurt, 'Heeft Europa meer kinderen nodig?', www.europa-nu.nl/id/vhscjefsypz/heeft_europa_meer_kinderen_nodig.
- 5 *Health and safety at work. Workers who are pregnant, have recently given birth or are breastfeeding*, amend. Directive 92/85/EEC.
- 7 Richtlijn 2009/50/EG van de Raad van 25 mei 2009 betreffende de voorwaarden voor toegang en verblijf van onderdanen van derde landen met het oog op een hooggekwalificeerde baan.
- 8 In de afgelopen vijf jaar is het aantal Midden- en Oost-Europeanen in Nederland verdubbeld naar tweehonderdduizend inwoners of werknemers. Helaas is het moeilijk te achterhalen hoe groot het percentage is dat hoger opgeleid is.
- 9 Laurens Berentsen, 'Experts: Nederland moet voor arbeidsmigrant aantrekkelijk zijn', *Het Financieele Dagblad*, 16 juni 2011.
- 10 'Polen wil zijn arbeiders terug', *Het Nieuwsblad*, 26 juni 2008.
- 11 Ab Klink, 'De goede krachten zullen uiteindelijk winnen' (Anton de Komlezing), *Trouw*, 1 juli 2011.
- 12 Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de regio's, *Een dialoog over migratie, mobiliteit en veiligheid met de landen van het zuidelijke Middellandse Zeegebied*, Commissie nr. 292, 24 mei 2011.
- 13 Amy Chua, *Day of Empire. How hyperpowers rise to global dominance – and why they fall*. New York: Doubleday, 2007.